

N:o 124.

Af herr **M. Matsson**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående statsbidrag till aflönande af hos kommuner anställda examinerade barnmorskor.

I samma mån, som de kommunala skattebördorna ökats, hafva klagomålen öfver, att dessa skattebördor äro ojämnt fördelade såväl mellan de skattdragande inom samma kommun som kommunerna emellan, blifvit allt högljuddare. Ansatser till undanröjande af de öfverklagade missförhållandena hafva icke heller saknats. I förhoppning om, att å särskilda lagstiftningsområden dels genomförda och dels ifrågasatta ändringar af hittills rådande förhållanden skulle såsom biprodukt medföra någon minskning af den kommunala beskattningens mest framträdande ojämnheter, har man likväl ansett sig kunna uppskjuta de åtgärder af mera betydande omfattning, som till vinnande af den åtrådda skatteutjämningen hafva ifrågasatts.

Vid 1904 års riksdag väckte jag tillsammans med två bland mina länskamrater i Andra Kammaren en motion, n:o 74, om, att Riksdagen måtte till Kungl. Maj:t aflåta skrifvelse med begäran, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huru de kommunala utgifterna till allmänna fattigvården i riket lämpligen skulle kunna mellan kommunerna utjämnas, samt för Riksdagen framlägga det förslag, som af sådan utredning kunde förmedlas. Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskott, till hvars förberedande behandling denna motion hänsköts, hemställde i sitt utlåtande n:o 4, att Andra Kammaren för sin del måtte besluta i enlighet med mo-

tionen. Denna hemställan bifölls enhälligt af Andra Kammaren, hvaremot Första Kammaren, sedan dess första tillfälliga utskott på grund af särskild motivering gjort liknande hemställan, afslog motionen och sitt utskotts hemställan under framhållande af att, fränsedt motionens behjertansvärda syfte, det vore oformligt, att Riksdagen skulle grunda en skrifvelse till Kungl. Maj:t på olika af kamrarnes utskott föreslagna motiveringar.

Då den rent formella omständighet, som föranledde Första Kammarren att år 1904 afvika från sitt utskotts hemställan och medkammarens beslut borde utan svårighet för framtiden kunna undvikas, och då såväl utskotten som kamrarne samstämmigt uttalat sig för motionens syfte, ansågo motionärerna sig böra ställa förslaget under Riksdagens förnyade pröfning, hvadan de vid 1905 års lagtima riksdag ånyo väckte samma förslag uti motion n:o 88. Innan denna motion kom till Riksdagens behandling, hade dock den uti motionen afhandlade frågan kommit i ett andradt läge dels genom antagande af ny brännvinsförsäljningsförrättning, hvarigenom landsortskommunerna, som varit i fattigvårdshänseende hårdast betungade, fått ökad andel uti brännvinsförsäljningsmedlen, och dels därigenom, att två särskilda skrivelser till Kungl. Maj:t i syfte att få viktiga delar af fattigvårdsfrågan utredda redan beslutats. Vid sådant förhållande afstyrkte Andra Kammarrens fjärde tillfälliga utskott motionens bifallande, och frågan fick för den gången förfalla.

Det är visserligen sant, att ojämnheten uti kommunalskatternas fördelning å de skattdragande inom olika kommuner genom den nya brännvinsförsäljningsförrättningen såtillvida minskats, att de, i helt sedt, hårdast skattebetungade landskommunerna hädanefter få tillgodonjuta ökad och de i allmänhet lindrigare skattetyngda stadskommunerna i motsvarande grad minskad andel i brännvinsförsäljningsmedlen. Med afseende å de särskilda kommunernas ekonomiska bärkraft kommer dock den kommunala skattetungan att fortfarande trycka synnerligen ojämnt, alldestund brännvinsförsäljningsmedlens fördelning jämväl efter den nya förrättningen sker utan hänsyn till de särskilda kommunernas behof af skattelindring. Jämlikt § 25 uti numera gällande brännvinsförsäljningsförrättning tillgodonjuter nämligen en kommun sin efter folkmängden beräknade andel uti försäljningsmedlen utan hänsyn till, huruvida kommunen dignar under sin skattebörda eller — såsom det äfven förekommer — icke har några kommunalutskylder alls. Genom den nya brännvinsförsäljningsförrättningen har förhållandet emellan skatteförmåga och skattskyldighet

blifvit, i helt sedt, mera enhetligt för stad och landsbygd, men emellan de särskilda kommunerna, betraktade hvar för sig, är dock den kommunala skattebördan mycket ojämnt fördelad. För detta missförhållande är man således hänvisad att söka rättelse på annat håll.

Det har på senare tid framträdt en viss benägenhet att öfverflytta en del utgifter från kommunerna till staten eller att låta staten understödja kommunerna i fullgörandet af dem hittills åliggande utgifter. I den mån denna plan fullföljes, skall skattebördan gifvetvis blifva jämnare fördelad öfver hela riket, på samma gång som det vinnes centralisation samt i följd däraf ökad enhetlighet och öfverskådlighet i förvaltningen.

Då sjukvård och folkundervisning numera delvis bekostas af staten, synes det vara följdriktigt, att barnmorskorna, hvilkas yrke dock måste vara hänförligt till sjukvården, fortfarande skola njuta ersättning för sin tjänstgöring uteslutande af kommuner och enskilda personer. Alldenstund barnmorskorna lika väl som läkarne hafva att fylla en uppgift, som för staten är af allra största betydelse, synes det vara rimligt, att staten äfven bidrager till barnmorskornas aflöning. Då staten tagit ett slags husbondevälde öfver barnmorskorna genom att för dem utfärda reglementen äfvensom genom att låta dem sortera under kungl. medicinalstyrelsen, förste provinsialläkarne samt provinsial- och stadsläkarne, synes det vara billigt, att staten icke undandrager sig att deltaga i barnmorskornas aflöning.

Under århundraden har staten hållit hand öfver barnmorskeväsendet. Sträfvandet efter att staten måtte bidraga till barnmorskornas aflöning har dock icke ännu krönts med framgång.

Uti 4 kap. 4 § af 1686 års kyrkolag finnes stadgad, att »till barnmorskor eller jordegummor skola gudfruktige, ärlige, nyktre och i sådana beställningar väl förfarne kvinnor antagas och förordnas, uti städerna af magistraten och på landet af kyrkoherden och kyrkans föreståndare och sexmän». Af dessa stadganden framgår, att man ursprungligen måtte ha uppfattat barnmorskefrågan lika väl som folkundervisningsfrågan såsom en i öfvervägande grad ecklesiastisk angelägenhet, hvars ordnande det förnämligast tillkommit de kyrkliga institutionerna att i enlighet med laga påbud söka ordna inom kyrkoförsamlingarna på frivillighetens väg. Detta torde hafva berott på saken i äldre tider af annan kommunalstyrelse än den, som utöfvades inom församlingarna utaf prästerskapet i samråd med vissa församlingarnas förtroendemän.

Samma åskådningssätt framträder äfven uti kungl. cirkuläret brefvet den 29 januari 1812, där det heter: »Konsistorierna och Konungens befallnings-

hafvande böra, i samråd med ortens presterskap och läkare, söka öfvertala och förmå församlingarne, där någon behörigen lärd jordegumma icke förut finnes, att efter deras olika vidd och folkmängd förse sig med en eller flera vederbörligen examinerade barnmorskor och sig om deras bekostande samt aflönande förena, äfvensom att, när en sådan person dör, genast om antagande af en annan i dess ställe föranstalta; anseende Kongl. Maj:t, det klockarehustrur i allmänhet äro tjänliga att härtill öfvertalas.»

Redan år 1663, då några af Stockholms läkare inrättade ett collegium medicorum, innehöll § 12 i Kongl. Maj:ts nådiga resolution angående denna institution följande stadgande: »Detta Collegium skall ock uppsigt draga, att de, som vilja sig för jordegummor och barnmorskor bruka låta, äro förståndiga och vid sådant vane; att icke några sig därför utgifva, som ljuga och folk bedraga och med obilliga pretentioner sig dyrka låta; utan att gudfruktiga, ärbara och försiktiga kvinnor därtill brukas och de andra billigt därifrån stängas och hållas.»

Ända till 1776 fanns det i vårt land icke andra tillfällen till undervisning för landets jordemödrar än den, de kunnat erhålla af äldre yrkes-systrar samt af stads- och landsphysici. År 1776 öppnades i Stockholm det så kallade Accouchementshuset, där edsvurne barnmorskor för landets behof skulle utbildas. År 1778 öppnades en dylik undervisningsanstalt äfven i Lund. Icke förr än år 1856 öppnades undervisningsanstalten i Göteborg.

Uti 1688 års medicinalordningar inskräptes, att barnmorska borde troget, flitigt och oförtrutet biträda hvarje barnaföderska, fattig eller rik, hög eller låg, natt eller dag. Något särskildt reglemente för barnmorskor utkom dock icke förr än år 1711. Sedan dess hafva barnmorskereglementen utfärdats åren 1777, 1819 och 1840 samt senast den 28 november 1856.

Uti det år 1777 utfärdade barnmorskereglementet stadgas under § 9: »Ingen, förutom edsvurna och privilegierade jordegummor, skall utan i högsta nödfall, eller då ingen sådan hinner vara tillstädes, understå sig att sig som barnmorska tinga och bruka låta eller hustrur förlösa, vid 30 Daler smts böter till deras fattigkassa eller 14 dagars fängelse, om hon ej orkar böta. Skulle ock någon understå sig emot detta förbud låta tinga och bruka för barnmorska och barnet eller hustrun kommer uti förlösningsen om lifvet, då bör därom lagligen ransakas och sådan kvinna efter sakens beskaffenhet böta half eller hel mansbot eller, i brist af böterna, plikta med fängelse vid vatten och bröd.» Det är uppenbart, att

tillämpningen af dessa stränga bestämmelser skulle leda till oegentligheter vid rättskipningen, så länge det icke fanns tillgång på legitimerade förlossningsbiträden. 1777 års reglemente upphäfdes också redan 1780 på bondeståndets yrkande.

Uti Kungl. Maj:ts instruktion för dess sundhetskollégium den 6 december 1815 heter det under § 16: »Att barnmorskorna, hvilka enligt reglemente lyda under kollégium, blifva i deras åligganden och skyldigheter vederbörligen underviste samt tillhållas att vid deras för populationen viktiga handläggning sig oförtrutet och skickligen uppföra, bör kollégium med uppmärksamhet tillse, samt därjämte låta sig angeläget vara, att landsorterna varda med kunniga samt skickliga barnmorskor försedde.»

Genom kungl. brefvet af den 21 februari 1829 medgafs barnmorskor rättighet att åtnjuta undervisning äfven uti den instrumentala förlossningskonsten och att under vissa villkor begagna instrumenter vid förlossningar. Först på en senare tid har liknande rätt tillerkänts barnmorskor inom en del andra kulturländer, under det sådan rätt i de flesta länder ännu icke blifvit barnmorskorna medgifven.

Uti kungl. cirkuläret brefvet den 1 oktober 1831 anbefallas konsistorierna uppmana prästerskapet att vid lämpliga tillfällen fästa menigheternas uppmärksamhet på vikten och värdet af kunniga barnmorskors antagande å orter, hvarest sådana ännu saknas. Ännu vid denna tid ansågs således barnmorskeväsendet böra ställas under ecklesiastik omvårdnad.

Ordnad barnmorskestatistik grundlades genom kungl. brefvet till sundhetskollégium af den 6 maj 1830, som i detta ämne innehåller: »Då vi i nåder ansett nödigt inhämta, i hvad mån de i senare tider vidtagna anstalter till anställande af erforderligt antal skickliga barnmorskor i orterna svarat mot ändamålet, vele Vi i nåder anbefalla eder att anskaffa och till oss insända uppgift, så vidt ske kan, å den tillökning antalet af barnmorskor under loppet af hvarje tidrymd af fem år, räknadt från år 1810 till närvarande tid, erhållit, samt huruvida nuvarande tillgång på barnmorskebiträden må anses emot behofvet svarande, eller i annat fall, i hvilka orter största brist därå sig företer; och åligger det eder hädanefter att vid hvarje års utgång, så snart ske kan, lika beskaffad rapport om förhållandet under det sist förflutna året i underdånighet afgifva.»

Uti det den 28 november 1856 utfärdade barnmorskereglementet, som ännu är gällande, föreskrifves under § 32: »Den, som utom i nödfall, eller då läkare eller examinerad barnmorska icke är att tillgå, till

förlossnings förrättande begagnar oexaminerad person, böte sju rdr 50 öre rmt.»

Då, såsom af det nu anförda framgår, staten sedan långt tillbaka i tiden vårdat sig om barnmorskors anställande och tjänstgöring på ett alldeles särskildt sätt, förefaller det egendomligt, att barnmorskornas aflönande, tillsättande och afskedande utan kontroll eller inskränkande bestämmelser öfverlämnats åt kommunernas godtycke. Då detta förhållande icke kan vara tillfredsställande hvarken för barnmorskorna själfva eller för den uppgift, de hafva att fylla, så har tid efter annan framkommit förslag om åtgärder för rättelse af detta missförhållande.

Ett ordnande af barnmorskeväsendet i den riktning, att barnmorskorna må erhålla fast anställning med aflöningsbidrag af staten, har i vårt västra grannland genomförts under senare åren. Uti den norska lag om barnmorskor, som utfärdades den 19 december 1898 att träda i kraft den 1 januari 1900, stadgas nämligen, att en distriktsbarnmorskas årliga lön skall vara minst 200 kronor med 50 kronors ålderstillägg efter respektive fem och tio års tjänst, samt att denna lön skall utgå med $\frac{2}{5}$ af staten, $\frac{2}{5}$ af kommunen och $\frac{1}{5}$ af härads-kassan.

Vid 1867 års riksdag väckte herr Hessle i Andra Kammaren en motion, n:o 17, om åläggande för hvarje kommun att hafva hos sig anställd examinerad barnmorska. Sedan Andra Kammarans fjärde tillfälliga utskott uti sitt utlåtande, n:o 2, föreslagit, att motionen måtte afslås hufvudsakligen af det skäl, att barnmorskeundervisningen då icke ännu blifvit så uppdrifven, att det fanns tillgång på tillräckligt antal examinerade barnmorskor för rikets alla kommuner, bifölls detta utskottets förslag af Andra Kammaren.

Vid 1885 års riksdag väcktes inom Andra Kammaren af herr E. V. Wretlind en motion, n:o 46, som gick ut på, att församlingarna i riket skulle åläggas att i mån af omfång och folkmängd anställa nödigt antal examinerade barnmorskor med en bestämd minimilön och med rätt för mer än vanligt skattebetungade församlingar att hos regeringen söka bidrag af statsmedel till den fastställda minimilönen. Andra Kammarans första tillfälliga utskott, till hvilket denna motion remitterades, afstyrkte motionen, och utskottets afstyrkande hemställan bifölls af kammaren med 119 röster emot 55.

Vid 1887 års lagtima riksdag återupptog herr Wretlind frågan genom en ny motion, n:o 29, i Andra Kammaren, och föreslog motionären denna gång, att staten skulle bidra med hälften af den till de i landsförsam-

lingarnas tjänst anställda barnmorskorna utgående aflöning, därest denna aflöning icke understege 200 och icke öfverstege 400 kronor förutom vanliga naturaförmåner. Denna motion, som hänvisades till statsutskottet, blef på grund af Riksdagens upplösning aldrig behandlad.

Vid 1888 års riksdag väckte herr Wretlind en ny motion, n:o 90, i samma riktning utan att dock vinna sitt syfte.

Vid 1897 års riksdag väckte herr L. J. Jansson i Djursätra inom Andra Kammaran en motion n:o 149 om »att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, till hvilket belopp och under hvilka villkor statsbidrag till inom kommuner anställda examinerade barnmorskors aflöning må kunna beviljas, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna utredning kan föranleda.» Motionen hänvisades till Andra Kammarans fjärde tillfälliga utskott, hvars majoritet i afgifvet utlåtande, n:o 3, afstyrkte densamma, hvarefter Andra Kammaran biföll sitt utskotts afstyrkande hemställan med 94 röster mot 74, som afgåfvos för en vid betänkandet fogad reservation.

Denna fråga föreligger ännu olöst. Det vill synas, som om barnmorskeväsendet lämpligen skulle kunna ordnas i fråga om anställning, entledigande och aflöning efter hufvudsakligen samma grunder som folkskoleväsendet. Barnmorskornas ställning blefve därigenom mindre osäker än nu. Det skulle äfven vara önskligt, om de lägst aflönade barnmorskorna kunde genom bestämmande af minimilön tillförsäkras en någorlunda betryggande utkomst af sitt yrke. Det synes dessutom vara följdriktigt, att åtgärder vidtagas för att examinerade barnmorskor må blifva i ökad utsträckning anställda i kommuners tjänst, på det att hela landet må komma i tillfälle att tillgodogöra sig frukterna af statsverkets uppoffringar för barnmorskeutbildningen. Att bekosta läroanstalter och undervisning för barnmorskor utan att i sammanhang därmed draga försorg om, att de från dessa läroanstalter utexaminerade barnmorskorna få göra sina insikter fruktbarande inom landets alla delar, synes innebära ett försummande af såväl landets som de utexaminerade barnmorskornas intressen. För att barnmorskorna må blifva någorlunda jämnt utplanterade öfver hela landet fordras dock, att staten lämnar bidrag till aflöningen och i sammanhang därmed gör anställande af examinerad barnmorska inom kommun eller annat till omfattningen bestämdt distrikt obligatoriskt.

I fråga om läkare inskränkes icke statens åtgörande till att sörja för läkareutbildningen vid akademierna och de medicinska läroanstalterna, utan staten bidrager jämväl med ansenliga belopp till läkarnes aflöning,

på det att läkarnes kunskaper och erfarenheter må komma såväl land som stad i största möjliga utsträckning till godo. Då barnmorskornas yrke är synnerligen närbesläktadt med läkarnes, synes det vara följdriktigt, att staten på liknande sätt tillgodoser landsbygdens behof af förlossningsbiträden.

Enligt kungl. medicinalstyrelsens underdåniga berättelse för år 1903 fanns då i hela riket 2,870 barnmorskor, hvaraf i rikets städer 727 och å rikets landsbygd 2,143. Detta antal skulle måhända kunna anses för vårt land till fyllest, om barnmorskorna vore mera likformigt delade öfver hela landet i förhållande till folk mängden. Då detta emellertid ingalunda är fallet, enär en del landsförsamlingar antingen icke velat underkasta sig eller icke förmått bära den ekonomiska uppoffring, som är förenad med anställande af examinerad barnmorska, och en del vidsträckta församlingar af sparsamhetsskäl anställt endast en barnmorska, ehuru två eller flera barnmorskor i dessa församlingar vore behöfliga, så har det inträffat, att ett större antal barnmorskor slagit sig ned i de större städerna, än som där kunnat få full sysselsättning och uppehälle af sitt yrke.

Af tabellbilagorna till det underdåniga betänkande om barnmorskekårens pensionering, som, efter af Kungl. Maj:st gifvet uppdrag, afgafs af amanuensen G. Eneström den 13 februari 1893, framgår, att vid tiden för dessa tabellers uppgörande icke mindre än 249 kommuner skulle varit helt och hållet i saknad af i deras tjänst anställda barnmorskor.

Af uti detta betänkande föreliggande statistiska uppgifter angående barnmorskornas aflöningsförhållanden framgår, att årsinkomsten för de i riket praktiserande barnmorskorna belöper till i genomsnitt 370 kronor, medan för de i kommuners tjänst anställda barnmorskorna genomsnittslönen för år belöper till 270 kronor, hvartill kommer bostad och bränsle, som i allmänhet uppskattas till omkring 75 kronor. Medelinkomsten för de kommunanställda barnmorskorna skulle således i början af 1890-talet hafva uppgått till omkring 345 kronor. Lönebeloppen hafva för olika kommuner växlat mellan 15 och 750 kronor. Detta oerhörda spelrum framstår nästan såsom en yttring af missbrukad kommunal bestämmingsrätt.

Den sociala utvecklingen har framalstrat organisationer, som i vår tid börjat att på arbetsmarknadens flesta områden reglera arbetsgifvarnes oinskränkta bestämmanderätt öfver arbetslönernas belopp. Här är dock ett område, som förblifvit opåverkad af dessa tidsrörelser. Barnmorskelönerna hafva icke varit underkastade några förändringar genom beviljande af ålderstillägg och dyrtidstillägg eller genom regleringar, såsom det varit

fallet med de flesta andra tjänstemannalöner, utan kvarstå vid samma belopp, som ursprungligen stipulerats, utan afseende å att penningvärdets fallande påkallat löneförbättringar på de flesta andra områden. Det bör då åligga staten tillse, att äfven barnmorskorna, som tålmodigt och anspråkslöst fyllt sin ansvarsfulla plats i samhället, komma att af sitt ofta ansträngande yrke njuta en någorlunda anständig om också torftig³ bärning samt trygghet mot kommunalt godtycke.

Då statistiken visar, att dödsfallens antal vid barnsboörd står i omvänt förhållande till det antal barnmorskor, som för olika orter varit anställdt för hvarje 10,000-tal invånare, bör det vara en statsangelägenhet att vidtaga åtgärder för beredande af tillgång till barnmorska äfven i aflägsna och fattiga trakter af landet. Riksdagen skref också i underdånighet till Kungl. Maj:t den 5 maj 1888: »Då Eders Kungl. Maj:t för mera än trettio år sedan låtit utfärda reglemente för barnmorskor, har redan därigenom blifvit erkänt, att ett ändamålsenligt ordnande af barnmorskeväsendet är en angelägenhet, som åligger staten.» Efter ett sådant erkännande måste det vara statens skyldighet att ordna frågan om barnmorskeaflöningen efter en enhetlig plan för hela riket i stället för att som hittills låta hvarje särskild kommun godtyckligt bestämma för sitt vidkommande i denna fråga.

På grund af hvad jag sålunda anfört, tillåter jag mig vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida bidrag af staten till hos kommuner anställda examinerade barnmorskors aflöning må kunna beviljas samt, i händelse sådant statsbidrag befinnes böra utgå, till hvilket belopp och under hvilka villkor statsbidrag bör utbetalas, äfvensom att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 25 januari 1906.

M. Matsson.